

СПЕЦИФІКА ПРАВОВИХ АКТІВ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ДІЇ

Адміністративний процес, будучи процесуальною формою державного управління, містить ту частину державної управлінської діяльності, яка об'єктивно потребує правового регулювання. Провадження, які становлять адміністративний процес, повинні не просто адекватно охоплювати юридичну сферу управління, але і відображати в процесуальній формі його найбільш істотні властивості.

Від якості управлінської процесуальної форми залежить ефективність здійснення управлінських дій. Сучасний інститут правових актів управління потребує серйозного реформування і подальшого розвитку. Саме тому проблемами правових актів управління займаються такі вчені-правознавці, як: С. В. Ківалов, Л. Р. Біла, Д. Н. Бахрах, В. Б. Авер'янов, Л. Л. Попов, А. М. Бандурка, Н. М. Тищенко, Ю. Н. Старілов тощо.

Як відомо, адміністративний процес, залежно від змісту індивідуальних управлінських справ, що вирішуються органами державного управління, поділяється на три відносно самостійні частини:

- процес адміністративної правотворчості;
- правонаділюючий (оперативно-розпорядчий) процес;
- адміністративно-юрисдикційний процес.

У процес адміністративної правотворчості включають два основні адміністративні провадження:

- провадження по виданню органами державного управління нормативних адміністративно-правових актів;
- провадження по виданню органами державного управління індивідуальних адміністративно-правових актів [1].

Розробка і ухвалення нормативних правових актів і видання індивідуальних правових актів — це основні і найбільш значущі правові форми здійснення діяльності виконавчої влади, державного управління, адміністрацій органів місцевого самоврядування. Тому на специфіці і особливостях правових актів індивідуальної дії хотілося б зупинитися детальніше.

Індивідуальним актам управління в літературі приділена недостатня увага. Найчастіше автори обмежуються твердженням, що правозастосовчі (індивідуальні) акти містять приписи (або констатації) конкретним виконавцям про виконання дій, про заохочення і т. ін., тобто це акти разового застосування. Але такі акти мають ширше значення. Індивідуальні акти поширені в практиці державно-управлінської діяльності, оскільки вони найбільшою мірою відповідають її виконавчому призначенню і є найважливішим засобом оперативного вирішення поточних питань управління. Саме індивідуальні акти забезпечують реалізацію юрисдикційної (правоохоронної) функції адміністративного права і виконавчої влади [2]. Більш вдалим є трактування індивіду-

альних актів як рішень суб'єктів адміністративної влади, звернених до конкретних осіб. Будучи в основній масі правозастосовчими актами, вони створюють, змінюють та припиняють правовідносини [3, 238].

Головне в цих актах конкретність, тобто вирішення з їх допомогою індивідуальних справ та питань щодо конкретних осіб, виникнення персоніфікованих адміністративних правовідносин, зумовлених цими актами [4].

За своєю суттю індивідуальний акт застосування норм права — це оформлене у вигляді індивідуального державно-владного припису рішення органу управління з приводу оцінки конкретної життєвої обставини з точки зору чинних нормативних приписів. Що стосується провадження з ухвалення індивідуальних актів, то воно має універсальний характер. Це провадження охоплює всі види адміністративних проваджень, наслідком яких є ухвалення індивідуального акта управління. На відміну від провадження по ухваленню нормативних актів управління даний вид провадження характеризується набагато менш детальною процесуальною регламентацією [5].

При характеристиці даного провадження перш за все необхідно звернути увагу на його стадійність, яка в більшості випадків залежить від суб'єкта ініціації провадження по ухваленню індивідуального акта управління. Тут можна виділити два різновиди провадження:

1. Провадження, пов'язане з реалізацією прав та обов'язків громадян у сфері управління.

2. Провадження по підготовці і ухваленню індивідуальних актів управління, ініціатором якого виступають державні органи, підприємства, установи, організації тощо.

По провадженню першого вигляду можна виділити такі стадії, як:

- 1) подача громадянином відповідного звернення і ухвалення його до розгляду компетентним суб'єктом;
- 2) розгляд справи, аналіз і обрання відповідних правових норм;
- 3) винесення ухвали;
- 4) виконання рішення;
- 5) оскарження або опротестовування рішення.

По другому виду провадження стадія ініціації ухвалення індивідуального акта управління збігається зі стадією підготовки управлінського акта, а саме — ухвалюється рішення про його видання. При цьому найважливішими передумовами виступають об'єктивна необхідність видання індивідуального акта управління, а також відповідна юридична підстава його видання.

Підготовка проекту індивідуального акта управління є найважливішим етапом вказаної стадії провадження. В більшості випадків проекти індивідуальних актів управління розробляються фахівцями юридичних служб відповідних органів, підприємств, установ і організацій і узгоджуються (при необхідності). Ухвалення індивідуального акта управління в одноособовому порядку здійснюється шляхом його підписання відповідним посадовцем. Колегіальний порядок ухвалення індивідуального акта управління передбачає обговорення акта, що приймається, і голосування при його ухваленні.

Що ж стосується оскарження, то слід звернути увагу на те, що в Кодексі адміністративного судочинства України вживаються такі терміни, як «правовий акт індивідуальної дії» суб'єкта владних повноважень та «нормативно-правовий акт» суб'єкта владних повноважень. Але, як слушно зауважує А. Євстигнєєв, «на жаль, шановні укладачі КАСУ не спромоглися у ст. 3, присвяченій визначенню понять, що вживаються в кодексі, навести легальні дефініції таких напролюд важливих термінів, як «правовий акт індивідуальної дії» та «нормативно-правовий акт». Отже, при застосуванні КАСУ вже виникають і будуть виникати проблеми з приводу того, який документ вважати «правовим актом індивідуальної дії», а який — «нормативно-правовим актом» [6].

Відповідно до ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства України компетенція адміністративних судів поширюється на спори фізичних та юридичних осіб з суб'єктом владних повноважень (тобто органом державної влади, органом місцевого самоврядування, їх посадовою особою та іншими суб'єктами при здійсненні ними владних управлінських функцій згідно з законодавством) щодо оскарження його рішення (нормативно-правових актів або правових актів індивідуальної дії), дії і бездіяльності [7]. На жаль, законодавцем не передбачено якихось особливостей розгляду справ щодо оскарження в КАСУ правових актів індивідуальної дії.

На підставі аналізу положень статей 18 та 19 КАСУ можна визначити підсудність справ щодо актів індивідуальної дії:

- справи з приводу оскарження правових актів індивідуальної дії органів місцевого самоврядування підсудні місцевим загальним судам як адміністративним судам за місцем проживання (перебування, знаходження) позивача;
- справи про оскарження правових актів індивідуальної дії органів державної влади, підсудні окружним адміністративним судам за місцем проживання (перебування, знаходження) позивача;
- справи з приводу оскарження правових актів індивідуальної дії органів влади АРК підсудні окружним адміністративним судам за місцем проживання (перебування, знаходження) позивача.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити такі висновки. Індивідуальне розпорядження є специфічним правовим явищем. Воно якісно відрізняється від нормативних правових розпоряджень. Відмінність полягає в тому, що розпорядження, що виражає рішення юридичної справи, має індивідуальний характер. Індивідуальність акта застосування права полягає в тому, що підставою для його видання є конкретні фактичні обставини і певні норми права, суспільні відносини.

Правовий акт індивідуальної дії володіє певною сукупністю специфічних ознак:

- а) виражає волю суб'єкта, що прийняв його;
- б) приймається уповноваженими органами державної виконавчої влади;
- в) регулює конкретні (одиночні) правовідносини за допомогою застосування правових норм;
- г) виражає індивідуальне розпорядження;
- г) приймається в ході адміністративного процесу;

д) відображає специфіку компетенції органів управління.

Крім цього, з погляду змісту правовий акт індивідуальної дії, по-перше, є індивідуально-конкретним владним розпорядженням державного органу, що здійснює функції у сфері державного управління, зверненим до суб'єкта, а по-друге, правовий акт індивідуальної дії є актом підтвердження наявності або відсутності між суб'єктами адміністративного процесу певного правовідношення і, отже, наявності або відсутності у відповідних випадках суб'єктивних прав і обов'язків.

Враховуючи викладене, можна зробити висновок про необхідність закріплення у ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства України дефініції такого змісту: «Правовий акт індивідуальної дії — це правовий акт, прийнятий в ході адміністративного процесу уповноваженим суб'єктом виконавчої влади в межах наданої йому законом компетенції, що виражає його волю, адресований конкретним суб'єктам адміністративного процесу і який тягне виникнення, зміну або припинення персоніфікованого правовідношення».

Література

1. Ківалов С. В., Біла Л. Р. Адміністративне право України: Навч.-метод. посіб. — 2-ге вид., переробл. і допов. — О., 2002.
2. Попов Л. Л. Адміністративное право. — М., 2005.
3. Габричидзе Б. П., Елисеєв Б. П. Российское административное право. — М., 1998.
4. Адміністративне право України: Академічний курс: Підручник: У 2 т. Т. 1. Загальна частина / Редкол.: В. Б. Авер'янов (голова). — К.: Юрид. думка, 2004. — 584 с.
5. Бащурка А. М., Тищенко П. М. Административный процесс: Учеб. для высш. учеб. завед. / МВД Украины. — Х., 2001.
6. Свистигнєєв А. Оскарження актів органів держави та місцевого самоврядування за кодексом адміністративного судочинства України // Юридичний журнал. — 2006. — № 12.
7. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 35-36, 37. — Ст. 446.

УДК 347.626

Ю. Ю. Цал-Цалко

ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ МОМЕНТУ ВИНИКНЕННЯ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ

На сьогоднішній день у теорії і практиці сімейного права дуже активно обговорюються питання стосовно змін, які були внесені в чинний Сімейний кодекс України [1; 2]. Ці зміни були розглянуті і коментовані багатьма вченими-юристами, такими як Ю. С. Червоний, І. В. Жилінкова, Є. О. Харитонов, С. Я. Фурса, З. В. Ромовська та ін. Але вважаємо за необхідне ґрунтовніше зупинитися саме на змінах і особливостях, які передбачені ч. 2 ст. 61 Сімейного кодексу України.

По-перше, необхідно сказати про те, що до об'єктів права спільної сумісної власності законодавець відносить: